

Miha Humar*

KLETNA GOBA

Kletna goba (*Coniophora puteana* (Schum.: Fr.) P. Karsten) je ena izmed predstavnic hišnih gob, kamor uvrščamo še sivo hišno gobo in belo hišno gobo, ki sta bili predstavljeni v prejšnjih številkah revije Les. Rod *Coniophora* obsega okoli 20 vrst, med njimi je najpomembnejša *C. puteana*. Za kletno gobo je značilno, da jo največkrat najdemo v zaprtih prostorih, še posebej v kletih, rudnikih in jamah, po čemer je tudi dobila ime – kletna goba. Podobno so jo poimenovali tudi na angleškem govornem območju »cellar fungus«. Vendar ta gliva ni omejena samo na zaprte prostore, saj lahko prerašča tudi les na prostem. Kletna goba je razširjena v zmernem podnebnem pasu Evrope, Avstralije in V. Azije, v S. Ameriki pa je redkejša.

C. puteana povzroča značilno prizmatično rjavo trohnobo. Prizme so izrazite, a majhne. Kletna goba je izredno učinkovit razkrojevalec lesa. V 12 tednih lahko v laboratorijskih pogojih razgradi tudi do 60 % mase lesa, predvsem celulozo in hemicelulozo. Površina lesa je velikokrat videti zdrava, medtem ko je sredica popolnoma razkrojena. Glivi ustreza vlažnejši les (*puteanus* – vlažen, studenčen), kot sestrskima hišnima gobama, zato jo v literaturi včasih zasledimo tudi pod imenom »wet rot«. Pogosteje jo najdemo na lesu iglavcev kot na listavcih.

Površina okuženega lesa navadno ni v celoti preraščena, micelij je pogosto neopazen, puhast rumenkaste do rjave barve (slika 1). Površinski micelij se pojavi le, če je vlažnost lesa in zraka dovolj visoka. Starejši rizomorfi so temno rjavi, skoraj črni. Na okuženi steni so pogosto videti kot pajkova mreža. Micelij zelo težko ločimo od lesa. Plodišč kletne gobe v stavbah skoraj ne najdemo, na prostem pa so relativno pogosta. Pojavijo se na trebušni strani okuženega lesa, lahko pa tudi na vlažnih stenah. So površinska, debela med 1 in 3 mm, in jih težko odstranimo od lesa. Plodišča so rumeno do olivne barve, podolgovate oblike, pogosto tudi ovalna, podobna krastam (slika 1). Zanimivo je, da ravno zaradi teh krast to gobo Čehi in Slovaki poimenujejo »Chrastavka«. Starejša plodišča postanejo bradavičasta, obkrožena z do 10 mm širokim rumenim pasom micelija. Spore so rumene, eliptične oblike (10 - 16 × 6 - 8 µm). Premer hif je med 2 - 10 µm. Zaponke na

hifah, ki preraščajo hranilno gojišče, so pogoste, v lesu pa redke.

Optimalna temperatura za rast kletne gobe je 23 °C. Uspeva v območju med 3 in 35 °C. Nekateri sevi preživijo tudi sušenje v sušilnicah pri 50 - 65 °C, kar pogosto povzroča težave pri konservatorskih posegih. Ustreza ji vlažnost lesa v območju 50 - 60 %, minimalna vlažnost, kjer še uspeva, je 24 %. V optimalnih razmerah lahko ta gliva zraste med 6 - 7 mm dnevno. Gliva za uspešno rast potrebuje vlažen les. Zelo je občutljiva na sušenje in se ne regenerira, če se okuženi suh les ponovno navlaži, kar je zelo pomembno s praktičnega vidika sanacije okuženih objektov.

■ Slika 1. Les, preraščen z micelijem kletne gobe

Kletna goba najhitreje okuži vlažen, svež, pravkar vgrajen les. V stavbnem lesu jo pogosto najdemo skupaj z insektom mrtvaško uro (*Xestobium rufovillosum*). V primerih, da gliva razkraja les na prostem, pogosto deluje v sinergiji z glivami mehke trohnobe. Kletna goba je najpogostejša gliva razkrojevalka lesenih stavb v Veliki Britaniji, Norveški in Danski. Pri sanaciji poškodb ne smemo zanemariti dejstva, da povzroča tudi razpad opeke in betona. *C. puteana* je gliva, ki se že več kot 70 let vsakodnevno uporablja za testiranje učinkovitosti zaščitnih pripravkov. Gliva je odporna na starejše biocidne pripravke na osnovi cinka, nekateri izolati pa so celo odporni na prepovedan pentaklorofenol (PCP) in kreozotno olje. Na srečo lahko razvoj te glive zelo omejimo z uporabo novejših organskih pripravkov in pripravkov na osnovi bakrovih in borovih učinkovin.

* prof. dr., Biotehniška fakulteta, Oddelek za lesarstvo, Rožna dolina, Cesta VIII/34, 1000 Ljubljana